

Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas sarunas par karaspēka izvešanu (hronoloģisks apskats)

Latvijas Republikas delegācija sarunām ar Krievijas Federāciju tika izveidota ar Augstākās Padomes lēmumu 1991.gada 5.novembrī. Delegācijas vadītājs – valsts ministrs J.Dinevičs, delegācijas sastāvā – augstākās Padomes deputāti un valdības locekļi.

Sarunu priekšmets: bijušā PSRS karaspēka izvešana no Latvijas. Baltijas valstīs dislocētais bijušais PSRS karaspēks tika pārņemts KF jurisdikcijā 1992.gada janvārī ar Jeļcina dekrētu.

Līdz šim notikuši trīs sarunu raundi delegāciju līmenī: 1992.gada 1.februārī Rīgā; 26.-28.maijā Maskavā un 22.-24.septembrī Rīgā. Nākošās sarunas nozīmētas 21.oktobrī Maskavā.

No Krievijas puses pirmo delegāciju vadīja valdības priekšsēdētāja vietnieks, valsts padomnieks tiesību jautājumos A.Šahrajs. Tikšanās rezultātā š.g. 1.februārī tika parakstīts komunikē, kurā teikts, ka Krievijas jurisdikcijā pakļautā bijušā PSRS karaspēka izvešana no LR sāksies 1992.gada martā. Tika izveidotas ekspertu grupas, kuras, vairākkārt tiekoties, sagatavoja līguma projektu par “Krievijas Federācijas jurisdikcijā atrodošos bijušo PSRS Bruņoto Spēku plānveidīgas pilnas izvešanas no Latvijas Republikas teritorijas nosacījumiem, termiņiem un kārtību un to tiesisko stāvokli izvešanas periodā”. Projekta saskaņošanas gaitā noskaidrojās, ka ir virkne jautājumu, kuros neizdodas atrast kompromisus:

- 1) par izvešanas grafiku un termiņiem;
- 2) par armijas pārziņā esošajiem īpašumiem un LR nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu;
- 3) par stratēģiskajiem objektiem;
- 4) par militārpersonu un to ģimeņu locekļu sociālajām, mantiskajām u.c. tiesībām.

Redzot, ka sarunas ekspertu līmenī faktiski nonākušas strupceļā, KF ārlietu ministra pirmā vietnieka F.Šelova - Kovedjajeva vizītes laikā Rīgā (05.05.92.) puses vienojās tikties valsts delegāciju līmenī, paplašinot sarunu tematu un iekļaujot dienas kārtībā arī ekonomisko un humanitāri - tiesisko problemātiku.

Š.g. 26.-28.maijā Maskavā notika valsts delegāciju nākošā tikšanās. No Krievijas puses delegāciju vadīja ārkārtējais un pilnvarotais vēstnieks S.Zotovs. Sarunas nedeva jūtamus rezultātus. KF delegācija nosauca sekojošus karaspēka izvešanas etapus:

I – 1992.g. 78 karaspēka daļas (k/d) un iestādes (18638 cilvēki);

II – 1993./94.g. 74 k/d un iestādes (13808 cilvēki);

III – 1995./99. 255 k/d un iestādes (25748 cilvēki).

Detalizēts karaspēka izvešanas grafiks netika iesniegts, tādējādi liedzot iespēju argumentēti apspriest minētos etapus. Sarunas sarežģīja tas apstāklis, ka Krievijas puse minēja jaunus argumentus, kas it kā apgrūtinot karaspēka izvešanu. Bez jau minētās infrastruktūras uzbūves jāņemot vērā arī Krievijas nacionālās drošības intereses, jāatstāj Krievijas rīcībā atsevišķi stratēģiskie objekti arī pēc karaspēka izvešanas. Tikšanās rezultātā puses parakstīja protokolu, kurā fiksēts, ka KF iesniedz izvešanas beigu termiņu (1999.gads) un galvenos etapus, bet LR delegācija uzskata, ka karaspēka

izvešana jāpabeidz līdz 1993.gada septembrim, bet no Rīgas – 1992.gada oktobrī. Delegācijas vienojās, ka nepieciešams īsā laikā izstrādāt un parakstīt nolīgumu paketi par attiecībām ekonomikas un humanitāri tiesiskajā sfērā.

1992.gada 6.augustā KF ārlietu ministrs A.Kozirevs iesniedza Baltijas valstu ārlietu ministriem jaunos Krievijas priekšlikumus: izvest karaspēku 1994.gadā, ja Baltijas valstis izpildīs virkni nosacījumu. Latvijas valsts delegācijas atbildē uzsvērts, ka, lai arī 1994.gads kā karaspēka izvešanas beigu termiņš ir reālāks par agrāk izvirzītajiem priekšlikumiem, tomēr KF nav minējusi pietiekami pamatotus argumentus, kas pierādītu, ka izvešanu nav iespējams pabeigt līdz 1993.gada septembrim. Latvija noteikti noliedz jebkurus mēģinājumus saistīt jautājumu par karaspēka izvešanu ar citu problēmu risināšanu. Tas būtu pretrunā ar iepriekšējās sarunās panākto vienošanos.

Š.g. 21.-22.septembrī Rīgā notika kārtējais sarunu raunds valsts delegāciju līmenī, kurš nevainagojās ar kaut cik jūtamiem panākumiem. Puses faktiski apstiprināja savu pozīciju nemainīgumu, taču Krievija atteicās no vairākiem pušu agrāk saskaņotiem formulējumiem līguma projekta tekstā. Latvija iesniedza savu ekspertu sagatavotu karaspēka izvešanas grafika variantu.

Būtiskākās domstarpības karaspēka izvešanas jautājumā pašreizējā etapā ir sekojošas:

1. Krievija arvien uzstājīgāk cenšas saistīt karaspēka izvešanu ar citu jautājumu risināšanu. Krievija cenšas motivēt savu nevēlēšanos izvest karaspēku ar to, ka tās karaspēka uzturēšanās Baltijā esot nepieciešama tāpēc, lai garantētu krievu u.c. t.s. krievvalodīgo Baltijas iedzīvotāju aizsardzību, kuru tiesības it kā esot apdraudētas.
2. Krievija pretendē uz visiem tā karaspēka pārziņā esošajiem nekustamajiem īpašumiem, izņemot tos, kuri ir uzcelti līdz 1940.gada 17.jūnijam, taču arī pēdējie netiek atbrīvoti un nodoti Latvijas pusei. Tajā pašā laikā Krievija atsakās kompensēt ekoloģiskos u.c. Latvijai nodarītos zaudējumus, kas saistīti ar bijušā PSRS karaspēka uzturēšanos tās teritorijā. Tātad Krievija, kā valsts turpinātāja, pretendē uz PSRS aktīviem, taču noliedz savu atbildību par PSRS nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu.
3. Krievija vēlas saglabāt virkni stratēģisku objektu Latvijas teritorijā (Skrundas RLS, JKF izlūkošanas centrs Ventspilī, Liepājas kara osta), taču tas ir pretrunā ar Latvijas ekonomiskajām interesēm (Liepājas osta), apdraud apkārtējo vidi (Skrundas RLS). Latvija nevēlas, lai tās teritoriju izmantotu izlūkošanas operācijām pret trešajām valstīm (Skrunda, Ventspils).

A.Baumanim vai I.Slokenbergam.

G.Valujevs